

دکتر نسرين اصلانی
بامقدمه دکتر زهره زرشناس

اندرزنامه نویسی در ایران باستان

فهرست

۲۱	 سخن استاد
۲۵	 مقدمه نگارنده
۲۶	 پیشینه اندرزنامه‌نویسی
۲۷	 واژه اندرز و معنای آن
۳۲	 سنت اندرزگویی
۳۳	 ادبیات اندرزی
۳۵	 اندرزهای کهن ایرانی
۳۵	 اندرزهای دوره باستان
۳۶	 الف) اندرزهای هخامنشیان
۳۷	 ب) اندرزهای اوستا
۳۹	 اندرزهای دوره میانه
۳۹	 الف) اندرزهای فارسی میانه (پهلوی)
۴۱	 ب) اندرزهای مانوی
۴۱	 ج) اندرزهای سغدی

بخش اول: اوضاع کلی ایران باستان در سه دوره باستانی هخامنشی، اشکانی و ساسانی..... ۴۳

فصل اول: هخامنشیان..... ۴۷

۴۸..... اوضاع اجتماعی، سیاسی و نظامی ایران در عصر هخامنشی

۵۴..... اوضاع اقتصادی در عصر هخامنشی

۵۷..... ساختار ملوک الطوایفی در ایران عصر هخامنشی

۵۹..... دین هخامنشیان

۶۷..... بین زردشت

۷۰..... زبان، خط و ادبیات

۷۱..... فارسی باستان

۷۳..... اوستا

فصل دوم: سلوکیان و اشکانیان..... ۷۷

۷۷..... سلوکیان

۷۸..... اوضاع اجتماعی، سیاسی و نظامی ایران در عصر سلوکی

۸۱..... اوضاع اقتصادی

۸۱..... دین سلوکیان

۸۲..... زبان، خط و ادبیات

۸۳..... اشکانیان

۸۶..... اوضاع اجتماعی، سیاسی و نظامی ایران در عصر اشکانی

۸۹..... اوضاع اقتصادی

۹۰..... دین اشکانیان

۹۲..... زبان، خط و ادبیات

فصل سوم: ساسانیان..... ۹۵

۹۵..... آغاز سلسله

۹۶..... اوضاع اجتماعی، سیاسی و نظامی ایران در عصر ساسانی

۱۰۷..... اوضاع اقتصادی

۱۰۹..... دین ساسانیان

۱۱۳.....	ادیان روزگار ساسانی
۱۱۳.....	الف) زردشتی‌گری
۱۱۶.....	ب) مسیحیت
۱۱۷.....	ج) مانویت
۱۲۴.....	د) آیین مزدک
۱۲۸.....	تعالیم و دستورات مزدک
۱۲۹.....	زبان، خط و ادبیات
۱۳۰.....	-پیران در عهد ساسانی
۱۳۱.....	فارسی میانه
۱۳۴.....	مانوی
۱۳۸.....	سفندی
۱۳۸.....	الف) پیشینه جغرافیه تاریخی سرزمین سفند
۱۴۰.....	ب) زبان، خط و ادبیات
۱۴۹.....	ب) آثار غیر دینی
۱۵۰.....	پایان کار ساسانیان
۱۵۱.....	بخش دوم: متون اندرزی
۱۵۳.....	فصل اول: متون اندرزی در دوره باستان
۱۵۳.....	فارسی باستان
۱۵۴.....	آوانویسی متون
۱۵۴.....	الف) اندرزهای دینی
۱۵۴.....	۱- پرستش اهورامزدا و احترام به خواست او
۱۵۶.....	۲- راستی، راست‌گویی و ترک نکردن راه راست
۱۵۷.....	۳- پرهیز از دروغ و دروغ‌زنی
۱۵۸.....	۴- بشارت به دوستی و یاری اهورامزدا برای راستگویان و مجازات او برای دروغگویان
۱۶۰.....	ب- اندرزها در باب حکمت عملی و تجربی
۱۶۰.....	۱- توصیه پادشاه به جانشینان خود در امور کشورداری مانند محافظت از دودمان نیک مردان و پارسیان

- ۲- احترام به قانون و اجرای آن..... ۱۶۱
- ۳- نگاهداری از نوشته‌ها و پیام‌های شاهان هخامنشی و انتقال صحیح آن به دیگران و آیندگان..... ۱۶۲
- ترجمه متون..... ۱۶۴
- الف) اندرزهای دینی..... ۱۶۴
- ۱- پرستش اهورامزدا و احترام به خواست او..... ۱۶۴
- ۲- راستی، راست گویی و ترک نکردن راه راست..... ۱۶۶
- ۳- پرهیز از دروغ و دروغزنی..... ۱۶۶
- ۴- شایسته و یاری اهورامزدا برای راستگویان و مجازات او برای دروغگویان..... ۱۶۷
- ب) اندرزها در باب حکمت عملی و تجربی..... ۱۶۸
- ۱- توصیه پادشاه به جانشینان خود در امور کشورداری مانند محافظت از دودمان نیک مردان و پارسیان..... ۱۶۸
- ۲- احترام به قانون و اجرای آن..... ۱۶۹
- ۳- نگاهداری از نوشته‌ها و پیام‌های شاهان هخامنشی و انتقال صحیح آن به دیگران و آیندگان..... ۱۷۰
- اوستایی..... ۱۷۱
- آوانویسی متون..... ۱۷۱
- گاهان..... ۱۷۱
- الف) اندرزهای دینی..... ۱۷۱
- ۱- ستایش اهورامزدا و اطاعت از فرمان و آموزه‌های او..... ۱۷۱
- ۲- دعوت به راستی و پرهیزکاری، پرهیز از دروغ و دروندان..... ۱۷۳
- ۳- تلاش برای جلب رضایت اهورامزدا و زردشت و برآوردن کام ایشان..... ۱۷۶
- ۴- بازداشتن دروغ از پیشرفت و گسترش..... ۱۷۷
- ب) اندرز در باب حکمت عملی و تجربی..... ۱۷۷
- ۱- انتخاب راستی و راه راست (اشه)..... ۱۷۷
- ۲- گزینش صحیح‌ترین از راه اندیشه..... ۱۷۸
- ۳- اندیشیدن درباره تمام امور و عمل براساس اندیشه..... ۱۷۹
- ۴- پیشی گرفتن از یکدیگر در راه راستی و اندیشه نیک..... ۱۸۰

- ۵- نیکی کردن به درستکاران و بدی به دروندان..... ۱۸۰
- ۶- پرهیز از معاشرت با دروندان و پیمان شکنان..... ۱۸۱
- ۷- تلاش برای برانداختن خشم و ستم..... ۱۸۱
- ۸- برگزیدن شهریان نیک و ممانعت از حکمرانی شهریان بد..... ۱۸۲
- ۹- آموزش از راه سخن..... ۱۸۲
- اوستای غیرگاهانی (متاخر)..... ۱۸۳
- الف اندررهای دینی..... ۱۸۳
- نایس برای اهورامزدا..... ۱۸۳
- ۲- ستایش اژدها راست..... ۱۸۴
- ۳- ستایش ایزدان..... ۱۸۶
- ۴- توصیه به انجام امر دینی..... ۱۸۷
- ۵- ستایش اندیشه، گفتار و کردار نیک و نکوهش اندیشه، گفتار و کردار بد و توبه کردن از آن..... ۱۸۷
- ب) اندرز در باب حکمت عملی و تجریمی..... ۱۸۸
- ۱- درست کرداری و خواستار بهترین را..... ۱۸۸
- ۲- برگزیدن و انجام کارهای نیک برای هر دو هستی و آموزش آن به دیگران..... ۱۸۸
- ۳- انتخاب راه راستی در زندگی و انجام امور نیک، نیک اندیشی، نیک کرداری و نیک گفتاری..... ۱۸۹
- ۴- تلاش برای خشنودی پرهیزکاران..... ۱۸۹
- ترجمه متون..... ۱۹۰
- گاهان..... ۱۹۰
- الف) اندررهای دینی..... ۱۹۰
- ۱- ستایش اهورامزدا و اطاعت از فرمان و آموزه های او..... ۱۹۰
- ۲- دعوت به راستی و پرهیزکاری و پرهیز از دروغ و دروندان..... ۱۹۲
- ۳- تلاش برای جلب رضایت اهورامزدا و زردشت و برآوردن کام ایشان..... ۱۹۴
- ۴- بازداشتن دروج از پیشرفت و گسترش..... ۱۹۵
- ب) اندرز در باب حکمت عملی و تجریمی..... ۱۹۵
- ۱- انتخاب راستی و راه راست (اشه)..... ۱۹۵

- ۲- گزینش صحیح‌ترین از راه اندیشه..... ۱۹۷
- ۳- اندیشیدن درباره تمام امور و عمل بر اساس اندیشه..... ۱۹۷
- ۴- پیشی گرفتن از یکدیگر در راه راستی و اندیشه نیک..... ۱۹۸
- ۵- نیکی کردن به درستکاران و بدی به دروندان..... ۱۹۸
- ۶- پرهیز از معاشرت با دروندان و پیمان شکنان..... ۱۹۹
- ۷- تلاش برای برانداختن خشم و ستم..... ۱۹۹
- ۸- برگزیدن شهریاران نیک و ممانعت از حکمرانی شهریاران بد..... ۲۰۰
- ۹- آموزش از راه سخن..... ۲۰۰
- اوستا و نیر گاهانی..... ۲۰۱
- الف) اندرزهای دینی..... ۲۰۱
- ۱- نیایش برای آرامش..... ۲۰۱
- ۲- ستایش آتش (داسی)..... ۲۰۲
- ۳- ستایش ایزدان..... ۲۰۴
- ۴- توصیه به انجام امور دینی..... ۲۰۵
- ۵- ستایش اندیشه، گفتار و کردار نیک، نکوهش اندیشه، گفتار و کردار بد و توبه کردن از آن..... ۲۰۵
- ب) اندرز در باب حکمت عملی و تجربی..... ۲۰۷
- ۱- درست کرداری و خواستار بهترین راستی بودن..... ۲۰۷
- ۲- برگزیدن و انجام کارهای نیک برای هر دو هستی و آموزش آن به دیگران..... ۲۰۷
- ۳- انتخاب راستی در زندگی و انجام امور دنیوی با نیک اندیشی و نیک کرداری و نیک گفتاری..... ۲۰۸
- ۴- تلاش برای خشنودی پرهیزکاران..... ۲۰۸
- فصل دوم: متون اندرزی در دوره میانه..... ۲۰۹
- فارسی میانه..... ۲۰۹
- آوانویسی متون..... ۲۱۰
- الف) اندرزهای دینی..... ۲۱۰
- ۱- یزش و ستایش دادار اورمزد، امشاسپندان و دیگر ایزدان مینوی، بی گمانی نسبت به آنان و تلاش برای جلب خشنودی آنان و نیایش بر دین مزدیسنايي..... ۲۱۰

- ۲- معرفی و دعوت به پذیرش دین بهی، اقرار به دین و تلاش برای رواج آن..... ۲۱۵
- ۳- مراقبت از روان..... ۲۱۶
- ۴- داشتن ایمان راستین و انجام کار نیک و ثواب و دعوت به آن..... ۲۱۸
- ۵- اعتقاد به امور آخرت، بهشت و دوزخ و تن پسین..... ۲۲۰
- ۶- کرفه اندیشی، کرفه اندوزی و انجام اعمالی برای افزودن کرفه و محاسبه روزانه کرفه و گناه..... ۲۲۱
- ۷- رهیز از دروغ، حسد، پیمان شکنی، سخن چینی و دیگر گناهان..... ۲۲۴
- ۸- درت به توبه..... ۲۲۸
- ۹- توصیه به انجام خودداده (ازدواج با نزدیکان)..... ۲۲۹
- ۱۰- جنگیدن با دلیج و نابودی آن..... ۲۳۰
- ۱۱- اجرای حج و اعدایی در گیتی، دعوت به انجام آیین‌ها و آموختن آن از دین مردان..... ۲۳۰
- ب) اندرزهایی در باب حکمت عملی و زندگی تجربی..... ۲۳۴
- بخش اول: اندرزها در باب حکمت عملی و تجربی با رویکرد دینی..... ۲۳۴
- ۱- راست گفتاری و راست کردار، راستی و کامل اندیشی و تلاش برای بدست آوردن منش نیک..... ۲۳۴
- ۲- توصیه به شکیبایی و توکل..... ۲۳۷
- ۳- تلاش برای رستگاری..... ۲۳۷
- ۴- یادآوری گذرانی دنیا و رسیدگی به امور مینویی بیش از امور دنیوی..... ۲۳۸
- ۵- داشتن خرد، فضیلت (هنرمندی) و فرهنگ..... ۲۴۰
- ۶- قانون مندی..... ۲۴۳
- ۷- دعوت به میانه روی و پرهیز از افراط و تفریط..... ۲۴۴
- ۸- خرسند و راضی بودن در امور..... ۲۴۵
- بخش دوم- اندرزها در باب حکمت عملی و زندگی تجربی..... ۲۴۷
- ۱- توصیه به آموختن، دانش اندوزی، اندیشه، دانایی و پرهیز از دُر آگاهی..... ۲۴۷
- ۲- کوشش در تمام امور گیتی..... ۲۴۸
- ۳- احترام به بزرگان، پدر و مادر و آزار ندادن ایشان..... ۲۴۹
- ۴- هم نشینی و دوستی با دانایان و فرزنانگان و پرهیز از هم نشینی با بدان..... ۲۵۰

- ۵- اندرز در باب مشورت و آداب آن..... ۲۵۲
- ۶- معرفی اندرزگونه آداب سخن وری..... ۲۵۳
- ۷- ترغیب به ازدواج و داشتن فرزند پارسا و گزیدن برادر نیک نام..... ۲۵۵
- ۸- توصیه به مهمان نوازی..... ۲۵۶
- ۹- دعوت به آشتی و پرهیز از خشم و کینه..... ۲۵۷
- ۱۰- پرهیز از سرزنش یا ستایش بیهوده مردمان و ریشخند کردن..... ۲۵۸
- ۱۱- پرهیز از پر خوری..... ۲۵۹
- ۱۲- اندرز درباره انتخاب دوست و دشمن..... ۲۵۹
- ۱۳- معرفی مکی و بدی در امور گیتی..... ۲۶۰
- ۱۴- معرفی نادانان و نادانان (بدآگاهان)..... ۲۶۱
- ۱۵- (ج) اندرز در باب مسایل دینی و حکمت عملی و تجربی..... ۲۶۲
- ۱۶- (د) نمونه کلی اندرز در باب حکمت عملی و تجربی..... ۲۶۶
- ۱۷- (ذ) عبارات اندرزی در باب حکمت عملی و تجربی..... ۲۶۸
- ۱- پرهیز از درویشی..... ۲۶۸
- ۲- شرم نداشتن از بیماری و خجسته شدن در ریش..... ۲۶۸
- ۳- تلاش برای به دست آوردن شادی و کوفه..... ۲۶۸
- ۴- خیرخواهی و پرهیز از بدخواهی برای دیگران..... ۲۶۸
- ۵- عدم اعتماد کامل به دیگران..... ۲۶۹
- ۶- تلاش برای نیک نامی و پرهیز از بدنامی..... ۲۶۹
- ۷- پرهیز از غرور و خودستایی..... ۲۶۹
- ۸- سیاستگزاری در امور..... ۲۷۰
- ۹- سحر خیزی..... ۲۷۰
- ۱۰- پرهیز از مال اندوزی..... ۲۷۰
- ۱۱- بی اعتنایی به قدرت و ثروت..... ۲۷۱
- ۱۲- تلاش برای انجام ثواب های بزرگ..... ۲۷۱
- ۱۳- دور کردن خست از جهان و شرایط آن..... ۲۷۱
- ۱۴- دور کردن ترس و بیم از جهان و شرایط آن..... ۲۷۱
- ۱۵- مراقبت مردم از خوی و سرشت خود..... ۲۷۲

۱۶- پرهیز از خوردن گوشت گاو، گوسفند و مردار.....	۲۷۲
ترجمه متون	۲۷۳
الف) اندرزهای دینی.....	۲۷۳
۱- یزش و ستایش دادار اورمزد، امشاسپندان و دیگر ایزدان مینویی، بی گمانی نسبت به آنان و تلاش برای جلب خشنودی آنان و نیایش بر دین مزدیسنايي.....	۲۷۳
۲- معرفی و دعوت به پذیرش دین بهی و اقرار به دین و تلاش برای رواج آن.....	۲۷۷
۳- راقبت از روان.....	۲۷۸
۴- داشتن ایمان راستین و انجام کار نیک و ثواب و دعوت به آن.....	۲۷۹
۵- اعتقاد به ارز آخرت، بهشت و دوزخ و تن پسین.....	۲۸۱
۶- کرفه دیشی، کرفه اندوزی و انجام اعمالی برای افزودن کرفه و محاسبه روزانه کرفه و گناه.....	۲۸۳
۷- پرهیز از دروغ، ایمان سکنی و سخن چینی و دیگر گناهان.....	۲۸۵
۸- دعوت به توبه.....	۲۸۷
۹- توصیه به انجام خوریدوده (دوا) با نریکان.....	۲۸۸
۱۰- جنگیدن با دروغ و نابودی آن.....	۲۸۹
۱۱- اجرای صحیح قواعد دینی در گیتی و دعوت به انجام آیین‌ها و آموختن آن از دین مردان.....	۲۸۹
ب) اندرزهایی در باب حکمت عملی و زندگی تجربه.....	۲۹۲
بخش اول: اندرزها در باب حکمت عملی و تجربی با ریکر- ینی.....	۲۹۲
۱- راست گفتاری و راست کرداری، رادی و کامل اندیشی، تلاش برای بدست آوردن منش نیک.....	۲۹۲
۲- توصیه به شکیبایی و توکل.....	۲۹۴
۳- تلاش برای رستگاری.....	۲۹۵
۴- یادآوری گذرانی دنیا و رسیدگی به امور مینویی بیش از امور گیتی.....	۲۹۶
۵- داشتن خرد، فضیلت (هنرمندی) و فرهنگ.....	۲۹۸
۶- قانون مندی.....	۳۰۰
۷- دعوت به میانه روی و پرهیز از افراط و تفریط.....	۳۰۱
۸- خرسند و راضی بودن در امور.....	۳۰۲

- بخش دوم- اندرزها در باب حکمت عملی و زندگی تجربی ۳۰۳
- ۱- توصیه به آموختن، دانش اندوزی، اندیشه، دانایی و پرهیز از دُر آگاهی ۳۰۳
 - ۲- کوشش در تمام امور زندگی ۳۰۴
 - ۳- احترام به بزرگان و پدر و مادر و آزار ندادن ایشان ۳۰۴
 - ۴- هم نشینی و دوستی با دانایان و فرزندگان و پرهیز از هم نشینی با بدان ۳۰۵
 - ۵- اندرز در باب مشورت و آداب آن ۳۰۶
 - ۶- معرفی اندرز گونه آداب سخن وری ۳۰۷
 - ۷- ترغیب به ازدواج و داشتن فرزند پارسا و گزیدن برادر نیک نام ۳۰۹
 - ۸- توصیه به فرمان نوازی ۳۰۹
 - ۹- دعوت به آسایش و پرهیز از خشم و کینه ۳۱۰
 - ۱۰- پرهیز از سرکش و ستایش بیهوده مردمان و ریشخند کردن ۳۱۰
 - ۱۱- پرهیز از پرتو ۳۱۱
 - ۱۲- اندرز درباره انتحاب دوست و دشمن ۳۱۲
 - ۱۳- معرفی نیکی و بدی در امور اجتماعی ۳۱۲
 - ۱۴- معرفی دانایان و نادانان (بدآگاهان) ۳۱۳
- ج- اندرزهای کلی در باب مسائل علمی و حکمت عملی و تجربی ۳۱۴
- (د) نمونه کلی از اندرزهای حکمت عملی و تجربی ۳۱۸
 - (ذ) عبارات اندرزی کوتاه درباره حکمت عملی و تجربی ۳۱۹
- ۱- پرهیز از درویشی ۳۱۹
 - ۲- شرم نداشتن از بیماری و خویشاوند درویش ۳۱۹
 - ۳- تلاش برای بدست آوردن شادی و کرفه ۳۱۹
 - ۴- خیرخواهی و پرهیز از بدخواهی برای دیگران ۳۱۹
 - ۵- عدم اعتماد کامل به دیگران ۳۲۰
 - ۶- تلاش برای نیک نامی و پرهیز از بدنامی ۳۲۰
 - ۷- پرهیز از غرور و خودستایی ۳۲۰
 - ۸- سپاس گزاری در امور ۳۲۰
 - ۹- سحر خیزی ۳۲۰
 - ۱۰- پرهیز از مال اندوزی ۳۲۰

- ۱۱- بی اعتنایی به قدرت و ثروت..... ۳۲۱
- ۱۲- تلاش برای انجام ثواب‌های بزرگ..... ۳۲۱
- ۱۳- دور کردن خست از جهان و شرایط آن..... ۳۲۱
- ۱۴- دور کردن ترس و بیم از جهان و شرایط آن..... ۳۲۲
- ۱۵- مراقبت از خوی و سرشت خود..... ۳۲۲
- ۱۶- پرهیز از خوردن گوشت گوسفند، گاو و مردار..... ۳۲۲
- متن مانوی..... ۳۲۳
- نفاک بدرزهای دینی..... ۳۲۳
- حرف نریسم..... ۳۲۳
- ۱- ستایش ایزدان..... ۳۲۳
- ۲- یاد کردن از بهشت و دوزخ و راه‌های ورود به آن..... ۳۲۴
- ۳- پرهیز از بت‌پرستی..... ۳۲۵
- ۴- دعوت به انجام کفره و افزودن آن..... ۳۲۵
- ۵- اعتراف به گناهان و دعوت به توبه..... ۳۲۷
- ۶- یادآوری ناپایداری جهان مادی و رستگاری..... ۳۲۷
- ۷- پالایش نفس و دعوت به رستگاری..... ۳۲۹
- ۸- گسترش دین مانی و پذیرش آموزه‌های او..... ۳۳۰
- ۹- دعوت به راستی و پرهیز از دروغ..... ۳۳۱
- آوانویسی..... ۳۳۲
- ۱- ستایش ایزدان..... ۳۳۲
- ۲- یاد کردن از بهشت و دوزخ و راه‌های ورود به آن..... ۳۳۲
- ۳- پرهیز از بت‌پرستی..... ۳۳۳
- ۴- دعوت به انجام کفره و افزودن آن..... ۳۳۳
- ۵- اعتراف به گناهان و دعوت به توبه..... ۳۳۵
- ۶- یادآوری ناپایداری جهان مادی و ویرانی آن..... ۳۳۵
- ۷- پالایش نفس و دعوت به رستگاری..... ۳۳۷
- ۸- گسترش دین مانی و پذیرش آموزه‌های او..... ۳۳۸
- ۹- دعوت به راستی و پرهیز از دروغ..... ۳۳۹

- ترجمه متون ۳۴۰
- ۱- ستایش ایزدان ۳۴۰
- ۲- یاد کردن از بهشت و دوزخ و راه‌های ورود به آن ۳۴۱
- ۳- پرهیز از بت پرستی ۳۴۲
- ۴- دعوت به انجام کرفه و افزودن آن ۳۴۳
- ۵- اعتراف به گناهان و دعوت به توبه ۳۴۵
- ۶- یادآوری ناپایداری جهان مادی و ویرانی آن ۳۴۵
- ۷- دلایل نفس و دعوت به رستگاری ۳۴۸
- ۸- گسترش مذهب مان و پذیرش آموزه‌های او ۳۵۱
- ۹- دعوت به راستی و پرهیز از دروغ ۳۵۲
- ب) اندرز در باره حکمت عملی و تجربی ۳۵۲
- حرف نویسی ۳۵۲
- ۱- خردورزی و برتری دانش (دانی) بر همه چیز ۳۵۲
- ۲- توصیه به آموختن ۳۵۳
- ۳- دوستی و یاری پارسایان ۳۵۴
- ۴- پرهیز از شکار حیوانات، خوردن گوشت و نوشیدن شراب ۳۵۴
- آوانویسی ۳۵۵
- ۱- خردورزی و برتری دانش (دانایی) بر همه چیز ۳۵۵
- ۲- توصیه به آموختن ۳۵۵
- ۳- دوستی و یاری پارسایان ۳۵۶
- ۴- پرهیز از شکار حیوانات، خوردن گوشت و نوشیدن شراب ۳۵۶
- ترجمه متون ۳۵۸
- ۱- خرد ورزی و برتری دانش (دانایی) بر همه چیز ۳۵۸
- ۲- توصیه به آموختن ۳۵۹
- ۳- دوستی و یاری پارسایان ۳۵۹
- ۴- پرهیز از شکار، خوردن گوشت حیوانات و نوشیدن شراب ۳۶۰
- سفیدی ۳۶۱
- الف) اندرزهای دینی ۳۶۱

۳۶۱	حرف نویسی
۳۶۱	۱- پذیرش دین
۳۶۲	۲- مراقبت از روان
۳۶۳	۳- دعوت به پارسایی
۳۶۶	۵- پرهیز از دروغ
۳۶۶	آوانویسی
۳۶۶	۱- پذیرش دین
۳۶۷	۲- مراقبت از روان
۳۶۸	۳- دعوت به پارسایی
۳۶۸	۴- دعوت به اندیشه نیک، نیک‌کرداری و دانایی و پرهیز از نادانی
۳۷۰	۵- پرهیز از دروغ
۳۷۱	ترجمه متون
۳۷۱	۱- پذیرش دین
۳۷۲	۲- مراقبت از روان
۳۷۴	۳- دعوت به پارسایی
۳۷۴	۴- دعوت به اندیشه نیک، نیک‌کرداری، دانایی و پرهیز از نادانی
۳۷۸	۵- پرهیز از دروغ
۳۷۸	ب) اندرز در باب حکمت عملی و تجربی
۳۷۸	حرف نویسی
۳۷۸	۱- احترام به بزرگان، پدر و مادر و آموزگار
۳۸۰	۲- توصیه به حفاظت از جانداران و آزار ندادن ایشان
۳۸۱	۳- پرهیز از نوشیدن شراب و خوردن گوشت و شهوت‌رانی
۳۸۴	۴- پرهیز از تهمت، دزدی، غرور، تحقیر و پرداختن به امور دنیوی
۳۸۶	۵- معرفی آداب غذا خوردن، پرهیز از پرخوری و روزه‌خواری
۳۸۷	۶- دعوت به فروتنی، شکیبایی و نصیحت‌پذیری
۳۸۹	۷- پرهیز از مال‌دوستی
۳۹۱	۸- توصیه به تک‌همسری
۳۹۱	۹- توصیه به حفاظت از مکان‌های مذهبی

- آوانویسی ۳۹۲
- ۱- احترام به بزرگان، پدر و مادر و آموزگار ۳۹۲
- ۲- توصیه به حفاظت از جانداران و آزار ندادن ایشان ۳۹۳
- ۳- پرهیز از نوشیدن شراب، خوردن گوشت و شهوت‌رانی ۳۹۴
- ۴- پرهیز از تهمت، دزدی، غرور، تحقیر و پرداختن به امور دنیوی ۳۹۶
- ۵- معرفی آداب غذا خوردن، پرهیز از پرخوری و روزه‌خواری ۳۹۹
- ۱- دعوت به فروتنی، شکیبایی و نصیحت‌پذیری ۳۹۹
- ۷- پرهیز از مال‌دوستی ۴۰۱
- ۸- توصیه به تک‌همسری ۴۰۳
- ۹- توصیه به -حفاظت از مکان‌های مذهبی ۴۰۳
- ترجمه متون ۴۰۳
- ۱- احترام به بزرگان، پدر، مادر و آموزگار ۴۰۳
- ۲- توصیه به حفاظت از جانداران و آزار ندادن ایشان ۴۰۴
- ۳- پرهیز از نوشیدن شراب، خوردن گوشت و شهوت‌رانی ۴۰۶
- ۴- پرهیز از تهمت، دزدی، غرور، تحقیر و پرداختن به امور دنیوی ۴۰۹
- ۵- معرفی اندرزگونه آداب صحیح غذا خوردن، پرهیز از پرخوری و روزه‌خواری ۴۱۱
- ۶- دعوت به فروتنی، شکیبایی و نصیحت‌پذیری ۴۱۲
- ۷- پرهیز از مال‌دوستی ۴۱۵
- ۸- توصیه به تک‌همسری ۴۱۶
- ۹- توصیه به حفاظت از مکان‌های مذهبی ۴۱۶
- سخن پایانی ۴۱۷
- منابع ۴۲۷
- منابع فارسی ۴۲۷
- منابع لاتین ۴۳۵

سخن استاد

"قدیم چون فم شمر جدید شود، دیگر آن نیست که بود"

(کنفوسیوس)

با نگاهی به تاریخ ایران و - ضراب آریایی ها و با تشکیل حکومت های سیاسی می توان دریافت که اندرزنامه نویسی دارای تاریخی به قدمت تشکیل حکومت های سیاسی یا حتی آغاز اختراع خط بوده است. چنان که در کتیبه های شاهان هخامنشی عبارات و جملات اندرزی، گاهی مستقیم و در بسیاری موارد غیرمستقیم با چشم می خورد. همچنین تمامی نصایح دینی و حتی عملی و تجربی که در گوشه گوشه اوستا آمده است؛ نشان از اهمیت اندرز و اندرزنامه نویسی در کتاب دینی زردشتیان دارد. در دوران اشکانیان نیز این سنت کماکان ادامه داشته و در زمان ساسانیان و به خصوص در دوره انوشیروان به اوج خود رسیده است. حجم گسترده خدای نامه ها، آیین نامه ها و اندرزنامه های بسیاری که از این دوران برجای مانده شاهدهی گویا بر این مدعاست. این نوشته ها بیشتر حاوی مطالبی در ستایش خردورزی، دانش اندوزی، پرهیزکاری و پرهیز از صفات ناپسندی چون پیمان شکنی، غرور و

نظایر آن و نیز ناسپاسی خداوند است و به عنوان حکمت عملی و تجربی از آن‌ها می‌توان یاد کرد.

اندرز به معنای وصیت، توصیه، موعظه، پند و نصیحت است و اندرزنامه‌ها در زمره ادبیات شفاهی به شمار می‌آیند که با تغییراتی از نسلی به نسل دیگر انتقال یافته‌اند. از این‌رو تعیین مولف و تاریخ تالیف برای این آثار کاری دشوار و تقریباً محال است. اجرای درست آداب و رسوم دینی، شیره مملکت‌داری، راستگویی و درست‌کرداری و در نهایت روش‌های درست زندگی از جمله مضامین اندرزنامه‌هایند. اندرزها در اصل باید‌ها و نباید‌هایی هستند که ریشه در تجارب پیشینیان دارند و از جهت ساختار ظاهری به تعالیم دینی بسیار شبیه‌اند. اندرزنامه‌ها از لحاظ دستوری اغلب دارای سبکی روان و سادگی به حلاوتی کوتاه و روشن هستند و گاه اگر ابهام زبانی در این متن‌ها دیده می‌شود؛ معمولاً عامداً و به منظور جلب توجه بیشتر خواننده به مفهوم پند ایجاد شده است.

آثار اندرزی را به لحاظ موضوعی به دو دسته دینی و حکمت عملی - تجربی می‌توان تقسیم کرد و بیشتر اندرزها معمولاً در یکی از این دو دسته جای می‌گیرند.

پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری سرکار خانم نسرین اصلانی، به راهنمایی اینجانب است که با استفاده از منابع کتابخانه‌ای - اسنادی و در دو بخش گردآوری شده است. در بخش نخست به اوضاع کلی ایران در سه دوره هخامنشی، اشکانی و ساسانی و در پنج حوزه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و دینی پرداخته شده و بر این اساس، ادبیات هر دوره، مشتمل بر دو دوره زبانی باستان و میانه، نیز مورد مطالعه قرار گرفته است.

در بخش دوم با عنوان متون اندرزی، ابتدا جملات، عبارات و اصطلاحات اندرزی هر دوره از میان تمامی متن‌های برجای مانده از این دو دوره زبانی، نظیر کتیبه‌های فارسی باستان، کتاب مقدس اوستا و متن‌های فارسی میانه استخراج شده و ذیل دو فصل اندرزهای دینی و اندرزهای حکمت عملی و تجربی در این بخش گنجانده شده است. سپس با بهره‌گیری از واژه‌نامه‌های مرتبط با زبان‌های فارسی باستان، اوستا در دوره باستان و واژه‌نامه‌های فارسی میانه، مانوی و سغدی در دوره میانه؛ و انوبی و ترجمه متن‌ها صورت گرفته است.

در پایان کتاب نیز به یافته‌های این پژوهش اشاره شده است که حکایت از عمق پژوهش و تلاش ارزنده پژوهشگر جوان آن برای ارایه اثری روشمند و علمی دارد. برای مثال تاثیر مستقیم اوضاع اجتماعی و مذهبی هر دوره بر مضمون اندرزها، آن دوره و نیز سبک نگارش خاص آن دوره با نگاهی ژرف، دقیق و علمی مورد بررسی قرار گرفته است که راهگشای پژوهشگران این حوزه خواهد بود. با آرزوی توفیق روزافزون برای تمامی پژوهشگران حوزه دانشی مطالعات ایرانی، به‌ویژه پدید آورنده این پژوهش سودمند که بطره قطره در طی زمان، دریای مطالعات ایرانی و شناخت ایران را وسعت و ژرفا می‌بخشد.

"قطره دریاست اگر با دریاست ورنه او قطره و دریا دریاست"

دکتر زهره زرشناس

تهران، مهرماه ۱۳۹۷